

Павленко Юлія Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РОЗРОБКА І ВИКОРИСТАННЯ МАРШРУТНИХ АРКУШІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ШКОЛЯРІВ У МУЗЕЇ

Серед пріоритетів сучасної освіти – всебічний розвиток особистості, формування вміння критично мислити, самостійно здобувати знання й творчо їх використовувати. Важливою умовою забезпечення реалізації поставленої мети є, зокрема, розвиток навичок самостійної роботи у шкільному віці.

За визначенням С. Гончаренка, самостійна навчальна робота учнів – різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності школярів, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі [1, 297].

Метод самостійної роботи учнів в педагогічній науці в центрі уваги постійно, ще від часів античності. Особливе значення йому надавали відомі дидакти і психологи, які розробляли аспекти розвивального навчання (Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Й.-Г. Песталоцці та інші вчені), вони відзначали, що самостійна робота відіграє важливу роль у формуванні і розвитку навчальних умінь загалом, розвитку пізнавального інтересу й інтелекту дитини, вихованні волі, характеру. Тому, проблема самостійної роботи учнів, як ефективного методу формування навичок для життя, є надзвичайно актуальною.

Реформування української освітньої галузі нині дало поштовх позитивним зрушенням у методиці самостійної роботи, зокрема, поступово розширюються функції самостійних завдань, – вони вже не лише тренують уміння й навички, як це було раніше, а й розвивають пізнавальну активність

школярів. Також урізноманітнюються прийоми постановки самостійних завдань. Використання маршрутних аркушів під час перегляду музейної експозиції виявляється одним із інноваційних інтерактивних підходів до розвитку дослідницьких умінь, творчих здібностей, здатності до самостійної роботи та самостійних оцінних суджень дітей шкільного віку. Маршрутні аркуші виступають як методичне керівництво самостійною роботою школярів у музеї та як ефективний засіб здобування музейної інформації.

Щодо розуміння терміну «маршрутний аркуш», Н. Белянкова слушно уточнює, що «це не план музею, за яким повинні рухатися відвідувачі, як вважають деякі педагоги» [2, 63]. Маршрутні аркуші, насправді, мають більш широкі функції, хоча можуть містити в собі і план музею також, що полегшить самостійне переміщення школярів у музейному приміщенні.

В історії розвитку світової музейної педагогіки існують давні традиції навчання учнів у музеї за допомогою маршрутних аркушів або їх аналогів. За свідченнями З. Бонамі в американських музеях «аркуші даних» (альтернативна назва маршрутних аркушів) допомагають школярам вільно використовувати отримані під час відвідування музею знання, а також систематизувати власні спостереження, перевіряти висунуті гіпотези» [3, 15].

О. Медведєва оприлюднила досвід музейної педагогіки Німеччини, зокрема, щодо організації самостійної роботи школярів у музеї за допомогою «робочих зошитів» (іще один варіант маршрутних аркушів, щоправда, більших за обсягом). ««Робочі зошити» – це цікаво оформлені, як правило, ілюстровані завдання дітям для роботи в експозиції музею. Їхня тематика наближена до шкільної програми, тому введення таких занять у навчальні плани школи не викликає особливих труднощів. Це дозволяє шкільному вчителю поглибити, розширити знання учнів зі свого предмету, а іноді і просто замінити набридливу форму уроку у стінах школи самостійним творчим пошуком в експозиції музею» [4, 57].

Нині українські музеї активно розробляють різноманітні програми, орієнтовані на дитячу аудиторію, а також почали з'являтися пізнавальні і

якісно оформлені друковані видання для організації самостійної роботи дітей шкільного віку у музейному середовищі. Наприклад: «Мій Музей» – робочий зошит з мистецтва, розроблений Г. Копиловою та С. Лібет на основі колекцій національного художнього музею України [5]; «Гра в музей» (автори: І. Магдиш, Н. Космолінська) [6] – книга для дорослих і дітей, яка перетворить похід у музей – Львівську національну галерею мистецтв імені Бориса Возницького – на незабутній спогад дитинства, допоможе цікаво та нестандартно розповісти про картини і скульптури, що експонуються тощо. Подібні публікації орієнтовані на широку аудиторію, зокрема вчителів закладів середньої освіти, вихователів закладів дошкільної освіти, педагогів позашкільної освіти, а також батьків.

Б. Столяров указує, що призначення «робочих зошитів», а, відтак, і маршрутних аркушів, у освітньому процесі полягає в тому, щоб: концентрувати увагу на обраних педагогами експонатах і навідними питаннями спонукати школярів до їх зосередженого розгляду; сприяти усвідомленню цінності музейного пам'ятника; спонукати дитину до творчої діяльності, використовувати різноманітні способи їх активізації; формувати просторово-часові уявлення, використовуючи методи порівняльного аналізу; розвивати вміння виражати своє ставлення до побаченого [7, 180].

Розробкою маршрутних аркушів та зошитів для роботи в музеї, як правило, займаються музейні педагоги (працівники музеїв), однак, важливо, щоб шкільний учитель також займався цією справою. Адже саме він найкраще орієнтується в шкільній програмі та знає про рівень підготовленості своїх учнів, їхні індивідуальні пізнавальні домагання, тому може урахувати всі нюанси при підготовці музейних уроків та інших музейних заходів. Батьки також можуть самостійно виготовити маршрутний аркуш для своєї дитини, що зробить похід до музею не лише цікавим способом організації дозвілля, а й додасть пізнавального ефекту.

Особливість маршрутного аркуша полягає в тому, що він містить завдання, виконуючи які, учень отримує нові знання й уміння. Він має бути

компактним і зручним для використання і зберігання, водночас, містити адаптовану до дитячого сприйняття музейну інформацію.

Навчальний зміст у маршрутному аркуші можливо представити у вигляді текстової інформації, фотоілюстрацій, схем і малюнків, підібраних за змістом музейної експозиції.

Для забезпечення інтерактивності роботи учнів за маршрутним аркушем у музеї завдання підбирають так, щоб задіяти одночасно кілька рівнів сприйняття, а це можливо за рахунок різнотипності завдань, а саме: завдання на розмірковування і логіку, ігрові завдання, робота за рисунками, схемами, таблицями, інфографікою та творчі завдання.

Варіанти завдань можуть бути різноманітними й одночасно переслідувати дві важливі цілі: бути коротким конспектом музейних відвідин і допомогти засвоїти нову інформацію.

Приблизний перелік можливих завдань: яскраве привітання, бажано персоніфіковане (спеціально для конкретної дитини); розповідь про музейний предмет, особистість, будівлю тощо, по-можливості від першої особи; «схованки» – завдання на пошуки предметів на певну літеру, певного кольору, автора, року створення у музейній залі тощо, або ж лічбу предметів та їх елементів; розгадування загадок, ребусів, кросвордів, шифрів, складання пазлів; проходження лабіринтів; графічні завдання на домальовування; створення розповіді за сюжетом або характеристика явищ і предметів одним словом; інтерпретація (в т.ч. і вигадування) значень застарілих слів; вигадування альтернативних назв, форм, сюжетів, до тих, що є у музеї; заповнення географічних карт відмітками про регіони, предмети з яких зустріли у музеї; підбір музичного супроводу до історичних подій; творчі роботи (літературні й образотворчі) як наслідок відвідування музею тощо.

При розробці музейного маршрутного аркуша потрібно приділити увагу його зовнішньому оформленню й тому, як саме він з'явиться у музеї (форма піднесення). Не обов'язково, щоб маршрутний аркуш був у формі прямокутника. Це може бути довільна форма, приурочена темі експозиції або

улюбленому герою дитини, від імені якої відбуватиметься музейна розповідь. Зрештою, маршрутний аркуш, а чи його частини, можуть бути захованими у конверт (конверти). В аркуші обов'язково має бути передбачене місце для дитячої роботи.

Одним із екстрасучасних і ефективних способів донесення інформації до дитини в музеї є тематичний квест. Тому організація музейного маршрутного аркуша може бути реалізована і в такому форматі.

Необхідно також урахувати організаційні питання походу в музей, пов'язані із самостійною роботою школярів, із маршрутними аркушами. Наприклад, для зручності потрібно взяти із собою міцні підложки, щоб дітям було зручно записувати, малювати, розв'язувати завдання тощо. Робота з аркушами може, звісно, займати не весь, а лише частину уроку в музеї. Тоді час, що залишився може бути використаним, на розсуд вчителя, для роботи з відеоматеріалами, музейної гри, театралізації. [4, 61].

Найважливішою умовою музейних відвідин – є якість «занурення» та задоволення від процесу. Тому не варто переглядати абсолютно всі зали та експонати, краще приходити до музею кілька разів. Оптимальним часом перебування в музейних залах для молодших школярів буде година, для підлітків – півтори.

Отже, розробка маршрутних аркушів для самостійної роботи школярів у музеї заслуговує на своє визначене місце у роботі педагогів школи, а їх використання посприяє подоланню пасивності учнів у музеї, допоможе загальному їх розвитку, формуванню навичок індивідуальної і колективної праці, а також розвитку музейної культури юного відвідувача.

Список використаних джерел і літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

2. Белянкова Н. М. Возможности музейной педагогики в организации исследовательской работы младших школьников // Начальная школа. 2011. № 9. С. 62-64.

3. Бонами З. А. Музей – образование – дети (по материалам музейно-педагогических изданий США) // Музейная педагогика за рубежом. Работа музеев с детской аудиторией / под ред. М. Ю. Юхневич. Москва: Лаборатория музейного проектирования Российского института культурологии, 1997. С. 5-21.

4. Медведева Е. Б. Музейная педагогика Германии в прошлом и настоящем // Музейная педагогика за рубежом. Работа музеев с детской аудиторией / под ред. М. Ю. Юхневич. Москва: Лаборатория музейного проектирования Российского института культурологии, 1997. С. 45-64.

5. Копилова Г., Лібет С. Мій Музей. Київ: Основи, 2018. – 40 с.

6. Космолінська Н., Магдиш І. Гра в музей. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 136 с.

7. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика : учеб. пособие. Москва : Высшая школа, 2004. 216 с.